

მტკიცებულების უზრუნველყოფისა და უზრუნველყოფის გარანტიის როლი საქმისწარმოებაში

მტკიცებულებების უზრუნველყოფა და უზრუნველყოფის გარანტია საპროცესო კანონმდებლობის ორი დამოუკიდებელი ინსტიტუტია. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის შესაბამისად, პირველი ინსტანციის სასამართლო ვალდებულია, უშუალოდ გამოიკვლიოს მტკიცებულებები. ამერიკის შეერთებულ შტატებში მტკიცებულებების უზრუნველყოფის საკითხთან მიმართებით განსხვავებული მიდგომა არსებობს. ნაშრომში წარმოდგენილია პრაქტიკული მიდგომა უზრუნველყოფის გარანტიასთან მიმართებით – რა შემთხვევაში აკმაყოფილებს სასამართლო მხარის შუამდგომლობას უზრუნველყოფის გარანტიის თაობაზე და რა შემთხვევაში ახდენს თავად საპასუხო უზრუნველყოფას ისე, რომ არ არღვევს მხარეთა შეჯიბრებითობისა და დისპოზიციურობის პრინციპს.

საკვანძო სიტყვები: მტკიცებულების უზრუნველყოფა, შუამდგომლობა მტკიცებულების უზრუნველსაყოფად, განჩინება, დამატებითი უზრუნველყოფა, მტკიცებულების უზრუნველყოფა ამერიკის შეერთებულ შტატებში, უზრუნველყოფის გარანტია.

1. შესავალი

მართლმსაჯულების სისტემის ეფექტურობა სამართლებრივი წესრიგის განმტკიცებისა და სამართლებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ფუნდამენტური წინაპირობაა. მართლმსაჯულების ეფექტურობა დამოუკიდებელ, მიუკერძოებელ, სამართლიან და დროულ სამართალწარმოებაში პოვებს გამოხატულებას.¹

საპროცესო კოდექსის შესაბამისად, პირველი ინსტანციის სასამართლო ვალდებულია, უშუალოდ გამოიკვლიოს მტკიცებულებები. სასამართლო სხდომაზე მოსამართლემ უნდა მოისმინოს საქმის მონაწილის ახსნა-განმარტება, მონმის ჩვენება, ექსპერტის დასკვნა; მოსამართლე უნდა გაეცნოს წერილობით მტკიცებულებებს, დაათვალიეროს ნივთიერი მტკიცებულებები. ამიტომ უშუალოების წესის დარღვევა, მისგან გადახვევა სასამართლო პრაქტიკაში კვალიფიცირდება როგორც სასამართლოს შეცდომა, აქედან გამომდინარე ყველა სამართლებრივი შედეგით.

ამასთან, კანონით დადგენილია ორი გამონაკლისი სასამართლოს ამ ვალდებულებიდან. ამ გამონაკლის შემთხვევაში სასამართლოს მიერ ხდება სამოქალაქო საქმის გარემოებათა გაშუალებული შემეცნება. საუბარია მტკიცებულებათა უზრუნველყოფასა და სასამართლო დავალე-

* თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ შმიტი შ., რიჰტერი ჰ., მოსამართლის მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესი სამოქალაქო სამართალში, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ), 2013, 3.

ბაზე.² კვლევის ფარგლებში ყურადღება გამახვილდება მტკიცებულებების უზრუნველყოფის ინსტიტუტზე საქართველოში. ასევე განხილულ იქნება მტკიცებულებების უზრუნველყოფის საკითხი ამერიკის შეერთებულ შტატებში, სადაც დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, მტკიცებულებების უზრუნველყოფის ვალდებულება შეიძლება წარმოიშვას კონკრეტული მარეგულირებელი, საკანონმდებლო და სასამართლო განჩინებებიდან, რაც ითვალისწინებს საქმისათვის მნიშვნელოვანი დოკუმენტებისა თუ ინფორმაციის უსაფრთხოების უზრუნველყოფას.³ სასამართლო განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს პირის მიერ საქმესთან დაკავშირებული მასალების შენახვას, მიუხედავად იმისა, დავა მიმდინარეობს თუ არა.

ნაშრომში განხილულია საპროცესო კანონმდებლობის ორი დამოუკიდებელი ინსტიტუტი, კერძოდ: მტკიცებულებების უზრუნველყოფა და უზრუნველყოფის გარანტია, რომლებიც საპროცესო უზრუნველყოფის შემადგენელი ნაწილებია. ნაშრომში წარმოჩენილია ქართული სამოქალაქო საპროცესო სამართლისათვის უცხო მიდგომა მტკიცებულებების უზრუნველყოფაზე, რაც დამახასიათებელია აშშ-ის სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობისთვის.

ასევე ნაშრომში წარმოდგენილია პრაქტიკული მიდგომა უზრუნველყოფის გარანტიასთან მიმართებით. კვლევა ორიენტირებულია, წარმოაჩინოს, რა როლი უჭირავს უზრუნველყოფის გარანტიას საქმისწარმოებაში და რამდენად უზრუნველყოფს ეს ინსტიტუტი მხარეთა ინტერესების დაბალანსებას. რა შემთხვევაში აკმაყოფილებს სასამართლო მხარის შუამდგომლობას უზრუნველყოფის გარანტიის თაობაზე და რა შემთხვევაში ახდენს თავად საპასუხო უზრუნველყოფას, ისე, რომ არ ირღვევა მხარეთა შეჯიბრებითობისა და დისპოზიციურობის პრინციპი.

კვლევა შედარებითსამართლებრივი ხასიათისაა. აქვს თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა: თეორიული თვალსაზრისით, ნაშრომის საშუალებით დაინტერესებულ პირებს შეუძლიათ, მიიღონ ინფორმაცია ამ საკითხის შესახებ; პრაქტიკული თვალსაზრისით, ნაშრომი აქტუალურია, გამომდინარე იქიდან, რომ აქ განხილულია როგორც საქართველოს, ასევე ამერიკის შეერთებული შტატებისა და აღმოსავლეთ ევროპის საპროცესო კანონმდებლობის მაგალითები.

2. მტკიცებულებების უზრუნველყოფა

შეუძლებელია მოიძებნოს იურისტი, რომელიც უარყოფს მტკიცებულებათა მნიშვნელობას სამოქალაქო, ადმინისტრაციულ, საარბიტრაჟო თუ სისხლის საპროცესო სამართალში. მტკიცებულებებს აქვთ შინაარსი, ანუ სასარჩელო ფაქტების შესახებ ინფორმაცია; პროცესუალური ფორმა, რომელიც იწოდება მტკიცების კანონიერ ფორმად, დაბოლოს, მათ ახასიათებს მტკიცებულებითი ინფორმაციის მიღებისა და გამოკვლევის, და მტკიცების საშუალებების განსაზღვრული პროცესუალური წესრიგი. ეს სამი ნიშანი განსაზღვრავს სასამართლო მტკიცებულების სამართლებრივ ბუნებას. დასახელებული ნებისმიერი კომპონენტის არარსებობა განაპირობებს მთლიანად მტკიცებულების უკუგდებას. მტკიცებულება, მოკლებული შემეცნებით შინაარსსა და პროცესუალურ ფორმას, არაა მტკიცებულება.⁴

მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის აუცილებლობა შეიძლება სხვადასხვა მიზეზით იყოს განპირობებული, როგორებიცაა, მაგალითად: მონმის ავადმყოფობა, მისი ხანგრძლივად

² ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბ., 2012, 237.

³ Spencer A.B., The Preservation Obligation: Regulating and Sanctioning Pre-Litigation Spoliation in Federal Court, 79 Fordham L. Rev., 2005 (2011), < <http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol79/iss5/7>>.

⁴ გაგუა ი., მტკიცების ტვირთი ქართულ სამოქალაქო საპროცესო სამართალში, თბ., 2013, 22.

ნასვლა მივლინებაში, სამუშაოდ სხვა ქვეყანაში ნასვლა, ნივთიერ მტკიცებულებათა მალფუქებადობა და ა.შ.⁵ აუცილებლობა, რა თქმა უნდა, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალურად ფასდება.

მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა, ერთი მხრივ, თვისებრივად განსხვავდება სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებისაგან და, მეორე მხრივ, სასამართლოს დავალებებისგან. მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა საქმისათვის მნიშვნელობის ფაქტების დადგენის მიზნით ხორციელდება, ხოლო სარჩელის უზრუნველყოფა სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფას ემსახურება. ამდენად, მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა და სარჩელის უზრუნველყოფა განსხვავებული ცნებებია, შესაბამისად, ორივე შემთხვევაში განსხვავებული საპროცესო მოქმედებებია შესასრულებელი. უზრუნველყოფის ამ ღონისძიებათა კანონში ნებისმიერი კონტექსტით მითითება პირდაპირი მნიშვნელობით უნდა იქნეს გაგებული და მათი განმარტება თვისებრივი ნიშნით იგივეობაზე დაუშვებელია.⁶ რაც შეეხება სასამართლო დავალებისგან მტკიცებულების უზრუნველყოფის განსხვავებას, სასამართლო დავალებით ხდება მტკიცებულებათა შეგროვება და შემონახვა იმ შემთხვევაში, როცა მათი წარდგენა და შემონახვა საქმის განმხილველ სასამართლოში ძნელია ან შეუძლებელია.⁷

საზღვარგარეთ მეცნიერთა ნაწილი სხვაობას ხედავს მტკიცებულებით სამართალსა და პროცესს შორის. კერძოდ, ამერიკელ, და არა მხოლოდ ამერიკელ, იურისტთა აზრით, პროცესი ითვალისწინებს სასამართლოში საქმის განხილვის წესებს, რომლის მიზანია სასამართლო გადაწყვეტილების მიღება, ხოლო მტკიცება – ეს არის მოსამართლის დარწმუნება, დაქვემდებარება ლოგიკის კანონებისადმი.⁸

მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა – ესაა საპროცესო მოქმედება, რომელსაც ასრულებს სასამართლო ან ერთპიროვნულად მოსამართლე იმ მიზნით, რათა კანონით დადგენილი წესით დაამაგროს მტკიცებულებები სამოქალაქო საქმის არსებითად განხილვის დროს მათი გამოყენებისათვის,⁹ რომლის მიზანი საქმის სწორად გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტების დადგენის უზრუნველყოფაა. შესაბამისად, იგი უნდა განხორციელდეს საქმისწარმოების დამთავრებამდე, ხოლო როცა დავა არსებითად გადაწყვეტილია, ამ სადავო სამართლებრივი ურთიერთობისათვის მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებების უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების სამართლებრივი საფუძველი აღარ არსებობს.¹⁰

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსისაგან განსხვავებით, სამოქალაქო პროცესის ფედერალური წესები ამერიკის შეერთებული შტატების მოსამართლეებს საშუალებას აძლევს, სანქციებიც კი დაანესონ იმ პირთა მიმართ, რომლებიც საქმისათვის მნიშვნელოვანი გარემოებების დამდგენ დოკუმენტებს თუ სხვა სახის მტკიცებულებებს სათანადოდ არ შეინახავენ.¹¹ სამოქალაქო პროცესის ფედერალური წესების 37-ე (ბ) მუხლის თანახმად, სასამარ-

⁵ ლილუაშვილი თ., სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, II გამოცემა, თბ., 2005, 266.

⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2007 წლის 29 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე: №ას-827-1190-06.

⁷ ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ., სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, მეორე გამომუშავებული და შესწორებული გამოცემა, თბ., 2007, 215.

⁸ გაგუა ი., მტკიცების ტვირთი ქართულ სამოქალაქო საპროცესო სამართალში, თბ., 2013, 220.

⁹ ლილუაშვილი თ., სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, II გამოცემა, თბ., 2005, 266.

¹⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2008 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე: №ას 258-516-08.

¹¹ Koppel J.M., Federal Common Law and the Courts' Regulation of Pre-Litigation Preservation, 5, 1 Stan. J. Complex Litig. (2012, Forthcoming), <<http://ssrn.com/abstract=2154484>>.

თლოს შეუძლია, დაანესოს სანქცია იმ პირის მიმართ, ვინც არ დაემორჩილება სასამართლოს ბრძანებას მტკიცებულებების წარმოდგენაზე ან გამოკვლევაზე.¹² თუმცა ყველა ოლქის სასამართლოს ერთიანი დამოკიდებულება არ აქვს ამ მუხლის გამოყენებასთან დაკავშირებით.¹³ მათი პოზიცია ცალსახაა, სანქცია უდავოდ უნდა დაწესდეს იმ პირის მიმართ, ვინც განზრახ გაანადგურებს საქმისათვის მნიშვნელოვან დოკუმენტაციას, მაგრამ ზოგი მოსამართლე სანქციის დაწესებას სამოქალაქო საპროცესო წესების 37-ე (ბ) მუხლით ამართლებს, ზოგიც კი იმ განსაკუთრებული უფლებამოსილებით, რაც საქმისწარმოებას და კანონიერი, სამართლიანი გადანყვეტილების მიღებას ემსახურება. მართალია, არცერთ მტკიცებულებას წინასწარ დადგენილი ძალა არ გააჩნია, მაგრამ მტკიცებულებების მიმართ მოსამართლეების დამოკიდებულება დელიკატურია, ვინაიდან სწორედ მტკიცებულებების საშუალებით ამყარებენ მხარეები სარჩელსა თუ შესაგებელში წარმოდგენილ გარემოებებს.

2.1. მტკიცებულების როლი სასამართლოსთვის შინაგანი რწმენის ჩამოყალიბებაში

მოსამართლემ საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებებს საქმეში მონაწილე ორივე მხარის პოზიციიდან უნდა შეხედოს. საქმის ნამდვილი გარემოებების დანახვა და მხარეთა რეალური ურთიერთობების გარკვევა შესაძლებელია მხოლოდ ასეთ შემთხვევაში. ცხადია, ამ დროს მოსამართლეზე მოქმედებს ძლიერი ემოციური ფონი, მაგრამ მთავარი ამ ემოციის არსებობა როდია, მთავარია ის, იმართება თუ არა ეს ემოცია და, საბოლოო ჯამში, ჩამოყალიბდება თუ არა ყოველგვარი ემოციისგან განთავისუფლებული შინაგანი რწმენა.¹⁴

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 105-ე მუხლის თანახმად: არავითარ მტკიცებულებას არა აქვს წინასწარ დადგენილი ძალა. სასამართლო აფასებს მტკიცებულებებს თავისი შინაგანი რწმენით, რომელიც უნდა ემყარებოდეს მათ ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ განხილვას, რის შედეგადაც მას გამოაქვს დასკვნა საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებების არსებობის ან არარსებობის შესახებ. მოსამართლის წინაშე არსებული ამოცანა უფრო მეტია, ვიდრე წარდგენილი იურიდიული ფაქტების (მტკიცებულებების) სუბიექტური შეფასება. სწორედ ობიექტური გარემოებები წარმართავს მოსამართლის შინაგანი რწმენის ჩამოყალიბებას.

მტკიცებულებების განსაზღვრა, შეგროვება და სასამართლოსთვის წარდგენა მტკიცების ტვირთის ძირითადი ნაწილია, რაც, თავის მხრივ, საბოლოოდ, გავლენას ახდენს საქმის გან-

¹² Rule 37, Failure to make Disclosures or to Cooperate in Discovery, Sanctions, < http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/rule_37>.

¹³ მოსამართლეთა დიდი ნაწილის მოსაზრებით, სანქციის გამოყენება იმ პირის მიმართ, ვინც მტკიცებულებების სათანადოდ შენახვა არ უზრუნველყო, სამოქალაქო პროცესის ფედერალური წესების 37-ე (ბ) მუხლით ვერ გამართლდება. საქმეში – *Capelluto v. FMC Corp* – ამერიკის შეერთებული შტატების მინესოტის ოლქის მოსამართლემ საკმაოდ მკაცრი სანქცია დაანესა იმ პირისათვის, რომელმაც განზრახ გაანადგურა მტკიცებულებები, მაშინ, როდესაც მას უკვე ჰქონდა შეტყობინება პოტენციური დავის შესახებ. მოსამართლემ ეს ასე დაასაბუთა: „იმ განსაკუთრებულ უფლებამოსილებაზე დაყრდნობით, რაც დავის რეგულირებით, საქმისწარმოების დაწყებამდე პროცესის შეუვალობის დაცვითა და უზრუნველყოფით გამოიხატება, ვანესებ სანქციას მხარის მიმართ“. იხ. *Koppel J.M.*, *Federal Common Law and the Courts' Regulation of Pre-Litigation Preservation*, 7, 1 *Stan. J. Complex Litig.* (2012, Forthcoming), <<http://ssrn.com/abstract=2154484>>.

¹⁴ *გაგუა ი.*, მტკიცების ტვირთი ქართულ სამოქალაქო საპროცესო სამართალში, თბ., 2013, 31.

მხილველი სასამართლოს შინაგანი რწმენის ჩამოყალიბებაზე. „მტკიცების ტვირთი“ უნდა განიმარტოს როგორც მოდავე მხარეთა იმგვარი საპროცესო მოქმედება, რომლის შესრულებაზე ან, პირიქით, შეუსრულებლობაზე დამოკიდებული სასამართლოს მიერ სამოქალაქო საქმეზე მოდავე მხარეთათვის ხელსაყრელი თუ არახელსაყრელი გადაწყვეტილების მიღება.¹⁵

2.2. შუამდგომლობა მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის შესახებ

მტკიცებულებათა თეორიაში მტკიცების ქვეშ მოიაზრება სასამართლოსა და სხვა პირების მტკიცებითი საქმიანობა, რომელიც მოიცავს შემდეგ სტადიებს: მტკიცების საგნის განსაზღვრას, მტკიცებულებათა შეგროვებას (მტკიცებულებათა გამოვლენა, მათი შეკრება და სასამართლოში წარდგენა), მტკიცებულებათა სასამართლოში გამოკვლევას, მტკიცებულებათა შეფასებას.¹⁶

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად, იმ პირს, რომელსაც საფუძველი აქვს იფიქროს, რომ მისთვის საჭირო მტკიცებულებათა წარდგენა შემდგომში შეუძლებელი ან ძნელი გახდება, შეუძლია სთხოვოს სასამართლოს ამ მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა. მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა დასაშვებია სასამართლოში საქმის აღძვრამდე.¹⁷ საქმის მთავარ სხდომაზე განხილვის დროს სასამართლო ისედაც ვალდებულია, შეამოწმოს მხარის მიერ წარმოდგენილი და სასამართლოს მიერ შეკრებილი ყველა მტკიცებულება, თუმცა არ არის გამორიცხული, რომ მთავარ სხდომაზე არ დაისვას უზრუნველყოფის საკითხი.¹⁸

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით არ არის გათვალისწინებული მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა საქმის განხილვის დასრულების შემდეგ.¹⁹ ვინაიდან მტკიცებულების უზრუნველყოფის მიზანი აღარ არსებობს.

განცხადება მტკიცებულების უზრუნველყოფის რა ფორმითაც არ უნდა იქნეს გაკეთებული, იქნება ეს წერილობითი თუ ზეპირი შუამდგომლობა, იგი უნდა იყოს მოტივირებული, რათა სასამართლოს შეეძლოს გადაწყვიტოს უზრუნველსაყოფი მტკიცებულების დასაშვებობისა და განკუთვანდობის საკითხი. მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის შესახებ ზეპირი განცხადებით აღძრული შუამდგომლობა შეიტანება სასამართლო სხდომის ოქმში.²⁰

მტკიცებულებათა გამოთხოვა საერთოდ და, მით უფრო, მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა დასაშვებია მხოლოდ იმ პირობით, თუ ამ მტკიცებულებით შეიძლება დადასტურდეს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე რაიმე გარემოება, ანუ გარემოება, რომელიც ასაბუთებს მოსარჩელის მოთხოვნას ან მოპასუხის შესაგებელს.

მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის მიზნით შესასრულებელი ღონისძიების გასატარებლად არ კმარა მხოლოდ ის, რომ მტკიცებულებას მნიშვნელობა აქვს საქმისათვის. აუცილებელია, აგრეთვე, არსებობდეს რეალური საშიშროება იმისა, რომ ამ მტკიცებულების მოგვიანებით წარდგენა ან გამოყენება ძნელი ან შეუძლებელი გახდება. თუ ასეთი საშიშროება არ

¹⁵ გაგუა ი., მტკიცების ტვირთი ქართულ სამოქალაქო საპროცესო სამართალში, თბ., 2013, 31.

¹⁶ იქვე, 25.

¹⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2008 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე: №ას 258-516-08.

¹⁸ ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ., სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, II გადაამუშავებული და შესწორებული გამოცემა, თბ., 2007, 218.

¹⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2008 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე: №ას 258-516-08.

²⁰ ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბ., 2012, 238.

არსებობს, სასამართლომ უარი უნდა თქვას მტკიცებულებათა უზრუნველყოფაზე,²¹ რადგან აღსანიშნავია, რომ მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა მათი დამაგრების ფორმაა. ეს ნიშნავს, რომ მათ უზრუნველსაყოფად შესაბამისი მოქმედებების შესრულების დროს არ ხდება მტკიცებულებათა უტყუარობისა და საკმარისობის შეფასების საკითხის გადანაცვება. მაგრამ მათი შესახებობისა და დასაშვებობის საკითხი უნდა გადანაცდეს მანამ, სანამ მოსამართლე შეასრულებს შესაბამისი მოქმედებებს მტკიცებულებათა უზრუნველსაყოფად.²²

ამერიკის შეერთებული შტატების სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა იცნობს მტკიცებულების ისეთ სახეს, როგორცაა ფიცის ქვეშ ჩვენების მიცემა. მტკიცებულების ეს სახე სუბიექტური ხასიათის მატარებელია, ანუ ფაქტის დადასტურება ხდება ფიზიკური პირის მიერ. სამოქალაქო პროცესის ფედერალური წესების 27-ე მუხლი არეგულირებს ფიცის ქვეშ ჩვენების ჩანერის საკითხს.²³ აღნიშნული მუხლის მიღებას წინ უსწრებს მთელი რიგი პროცესებისა. *Hall v. Stout* ერთადერთი საქმეა, სადაც სასამართლო თეორიულად მსჯელობს მტკიცებულების უზრუნველყოფაზე. კერძოდ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა (ფიცის ქვეშ ჩვენების ჩანერა) საჭიროა არა იმიტომ რომ არსებობს მტკიცებულების განადგურების საშიშროება, არამედ გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რა მდგომარეობაშიც შეიძლება აღმოჩნდეს პირი გარკვეული დროის შემდეგ. შესაძლებელია, ახალმა გარემოებამ აღარ მისცეს ჩვენების მიცემის საშუალება. გამომდინარე აქედან, უზრუნველყოფის საჭიროება დამოკიდებულია არა პირის ფიზიკურ მდგომარეობაზე, არამედ მის უნარზე, მომავალში შეძლებს თუ არა ის საქმისათვის მნიშვნელოვანი ფაქტების დადასტურებას.²⁴

განსხვავებულ სურათს ვხვდებით საქმეში – *Arizona v. California*, რომელიც უზენაესი სასამართლოს ერთადერთი გადანაცვებელია, სადაც სასამართლომ მხარის განცხადება, რომ მოწმე შესაძლოა საქმის დაწყების დროს ცოცხალი აღარ ყოფილიყო, საკმარისად მიიჩნია უზრუნველყოფის ბრძანების გამოსაცემად. *Hall*-ის საქმისგან განსხვავებით, *Arizona*-ას საქმეში სასამართლომ მნიშვნელობა მიანიჭა მოწმის ფიზიკურ მდგომარეობას, მაგრამ არცერთმა სასამართლომ არ მოსთხოვა განმცხადებელს დასაბუთება იმისა, რომ მტკიცებულება დაიკარგებოდა.²⁵ საქმეში – *Angell v. Angell* მხარემ იმით დაასაბუთა უზრუნველყოფის ღონისძიების საჭიროება, რომ დასაკითხი პირი მოხუცი იყო. აქაც სუბიექტურ მომენტს მიენიჭა უპირატესობა. ჩემი აზრით, სუბიექტური და ობიექტური გარემოებები ალტერნატიული ხასიათის მატარებელი უნდა იყოს და ერთ-ერთის არსებობის შემთხვევაშიც უნდა მოხდეს მტკიცებულებების უზრუნველყოფა.

²¹ *ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ.,* სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, II გადაამუშავებული და შესწორებული გამოცემა, თბ., 2007, 219.

²² *ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ.,* საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბ., 2012, 238.

²³ პირს, რომელსაც სურს, შეერთებული შტატების ტერიტორიაზე მოახდინოს ფიცის ქვეშ ჩვენების მიცემის ჩანერა, უნდა მიმართოს იმ რაიონის სასამართლოს, სადაც ცხოვრობს დასაკითხი პირი. ბრძანების მისაღებად წარდგენილ განცხადებაში უნდა მიუთითოს დასაკითხი პირის სახელები; ასევე უნდა დაასაბუთოს, რომ იგი იქნება შეერთებული შტატების სასამართლოს განსჯად საქმეში მხარე, მაგრამ ამ ეტაპზე ვერ ახერხებს სარჩელის შეტანას; დაასაბუთოს თავისი ინტერესი, დაასახელოს ფაქტები, რის გამოც სურს ჩვენების ჩანერა. სხდომის ჩატარებამდე 21 დღით ადრე განმცხადებელი უზრუნველყოფს ბრძანების ჩაბარებას დასაკითხი პირებისთვის. თუ საპატიო მიზეზით ვერ ხერხდება ჩაბარება, სასამართლომ შეიძლება იკისროს გამოქვეყნების ვალდებულება. იხ. *Federal Rules of Civil Procedure, Rule 27, Depositions to Perpetuate Testimony*, <http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/rule_27>.

²⁴ *Hall v. Miller Stout*, 2:2004cv00184, January 24, 2004.

²⁵ *Kronfeld N.A.*, *The Preservation and Discovery of Evidence Under Federal Rule of Civil Procedure 27*, *The Georgetown Law Journal*, Vol. 78:593, 599.

2.3. შუამდგომლობა მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის შესახებ სასამართლოში საქმის აღძვრამდე

მტკიცებულებების მოძიება-წარმოდგენა ეკისრებათ მხარეებს და არა სასამართლოს, იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ მხარემ უკეთ იცის, რა დაადასტურებს მათ მოთხოვნას; ანალოგიურად, მეორე მხარემ იცის, თუ რით გააქარწყლოს მოწინააღმდეგე მხარის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებები და დაარწმუნოს სასამართლო მისი მოთხოვნის კანონიერებაში.²⁶ მით უმეტეს, რომ სამოქალაქო საპროცესო სამართალში მტკიცების ტვირთი მოსარჩელესა და მოპასუხე მხარეს შორის თანაბრად არის გადანაწილებული.²⁷

პრაქტიკულად, მტკიცებულებების შეგროვებისაკენ მიმართული მოქმედება უნდა დაიწყოს ჯერ კიდევ საქმის აღძვრამდე, რაც ნიშნავს იმას, რომ სასარჩელო წარმოების დაწყებამდე მოსარჩელე ან მოსარჩელის წარმომადგენელი უნდა დარწმუნდეს სასარჩელო მოთხოვნის საფუძვლიანობასა და სასარჩელო ფაქტების დასადასტურებლად შესაბამისი მტკიცებულებების არსებობაში.²⁸ ამერიკის შეერთებულ შტატებში სასამართლო პირს ვალდებულად ჩათვლის მტკიცებულებების უზრუნველყოფასთან მიმართებით,²⁹ თუ იგი დავის დაწყებამდე მეორე მხარისაგან მიიღებს შეტყობინებას ურთიერთობის შეწყვეტის ან გაფრთხილების შესახებ.³⁰ სწორედ ამ მომენტიდან წარმოიშობა საქმისათვის მნიშვნელოვანი დოკუმენტების შენახვის ვალდებულება. ინგლისური კანონმდებლობა დასაშვებად მიიჩნევს მტკიცებულებათა შეგროვებასა და გამოქვეყნებას ჯერ კიდევ სასამართლოში საქმისწარმოების დაწყებამდე. მტკიცებულებათა წარმოდგენის ტვირთი დავის არსის დადგენაა, სხვა სიტყვებით, დავის შემადგენელი ძირითადი საკითხების გამოვლენაა. მოსამზადებელ სტადიაზე ხდება დავის საგნის დადგენა და შეჯიბრებითი ქალაქების გაცვლა, რაც ხელს უწყობს მხარეთა ინფორმირებულობასა და სასამართლო სხდომაზე მოულოდნელობის ეფექტის თავიდან აცილებას.³¹

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 109-ე მუხლის მეორე ნაწილის შესაბამისად, მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა დასაშვებია სასამართლოში საქმის განხილვამდეც. სარჩელის აღძვრის შემდეგ მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის მიზნით შეკრებილი მასალები გადაეგ-

²⁶ *Leubsdorf J.*, Evidence Law as a System of Incentives, Reasearch Papers Series No. 065, 2, Vol. 95, No. 5, 2010, <<http://ssrn.com/abstract=1566974>>.

²⁷ *Allen R.A., Stei A.*, Evidence, Probability, and the Burden of Proof, Arizona Law Review, Vol. 54, 2013, 557-602, <<http://ssrn.com/abstract=2245304>>.

²⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის 14 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე: №3კ/884-01.

²⁹ ამერიკის შეერთებულ შტატებში სასამართლოს მიდგომა მტკიცებულების უზრუნველყოფაზე უფრო სენსიტიურია. სასამართლოს განჩინების არსებობის მიუხედავად, მხარეს ეკისრება, მოახდინოს საქმესთან არსებითად დაკავშირებული დოკუმენტების შენახვა სათანადოდ, რათა შემდგომ მოხდეს საქმისათვის მნიშვნელოვანი ფაქტების დადგენა. დოკუმენტების შენახვის ვალდებულება წარმოიშობა მაშინ, როდესაც მხარე მიიღებს გაფრთხილების წერილს. წერილში მითითებული უნდა იყოს დავის დაწყების შესაძლებლობა, მაგრამ სავალდებულო არ არის, აპელირება კეთდებოდეს მტკიცებულებების შენახვაზე. იხ. *Spencer A.B.*, The Preservation Obligation: Regulating and Sanctioning Pre-Litigation Spoliation in Federal Court, 79 Fordham L. Rev. 2005 (2011), 2009, <<http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol79/iss5/7>>.

³⁰ *Spencer A.B.*, The Preservation Obligation: Regulating and Sanctioning Pre-Litigation Spoliation in Federal Court, 79 Fordham L. Rev., 2005 (2011), 2008, 2009, <<http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol79/iss5/7>>.

³¹ *გაგუა ი.*, მტკიცების ტვირთის თავისებურება საერთო სამართალში – დიდი ბრიტანეთისა და ამერიკის შეერთებული შტატების სამართლის მიხედვით, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, (4 (27), 24.

ზავნება საქმის განმხილველ სასამართლოს,³² რაც შეიძლება მოხდეს როგორც მხარეთა შუამდგომლობით, ასევე სასამართლოს ინიციატივითაც.

მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის უფლებამოსილება მხოლოდ და მხოლოდ სასამართლოს აქვს. პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა მხარე სასამართლოს წარუდგენს სანოტარო წესით დამონმებულ ე.წ. მონმეთა ჩვენებებს და ახსნა-განმარტებებს. ამგვარი დოკუმენტები არ მიეკუთვნება რაიმე სახის მტკიცებულებებს და მათზე დაყრდნობით დაუშვებელია გადაწყვეტილების მიღება.³³ თუმცა არის ქვეყნები, სადაც სასამართლოში საქმისწარმოების დაწყებამდე მტკიცებულებების უზრუნველყოფას ახდენს ნოტარიუსი ან საკონსულო (ყირგიზეთის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსის 68.2 მუხლი, ყაზახეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 76.2 მუხლი, ტაჯიკეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 67.2 მუხლი და რუსეთის ფედერაციის სანოტარო სამართლის ფუნდამენტური პრინციპების XX თავი). მოლდავეთის რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 127-ე მუხლის მეორე პარაგრაფის თანახმად, სანოტარო ბიურო და დიპლომატიური წარმომადგენლობებია ის ორგანოები, რომლებიც ახდენენ მტკიცებულებების უზრუნველყოფას სასამართლოში სარჩელის შეტანამდე.³⁴ ბელორუსსა და უზბეკეთში კი ნოტარიუსები მხოლოდ იმ შემთხვევაში ახდენენ მტკიცებულების უზრუნველყოფას, თუ ეს მოთხოვნილია სხვა ქვეყნისგან.³⁵

სასამართლოსადმი მიმართული მოთხოვნა მკაფიოდ და ნათლად უნდა იყოს ფორმულირებული. ერთ-ერთი დავის დროს მხარემ იშუამდგომლა სასამართლოს მეშვეობით მტკიცებულებების გამოთხოვაზე, რაც არსებითად განსხვავდება მტკიცებულებათა უზრუნველყოფისაგან. მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის შესახებ წესისაგან განსხვავებით, მტკიცებულებათა გამოთხოვა დასაშვებია უკვე აღძრულ სარჩელზე, ანუ ამ შემთხვევაში მითითებულ მტკიცებულებათა სასამართლოს მეშვეობით გამოთხოვა დასაშვებია იქნებოდა, თუკი აპელანტს დადგენილი წესით შეტანილი ექნებოდა შეგებებული სარჩელი.³⁶ შესაბამისად, მხარეს უარი ეთქვა მტკიცებულებების გამოთხოვაზე.

3. მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის განჩინება, განჩინების გასაჩივრება და გასაჩივრების ვადები

მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის საკითხის განხილვას თან სდევს სასამართლოს შემდეგი მოქმედებები: სასამართლო მოახდენს მხარეთა ინფორმირებას მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის დროსა და ადგილის შესახებ, მაგრამ მათი წარმოუდგენლობა ვერ დააბრკოლებს უზრუნველყოფის მიზნით შესაბამისი საპროცესო მოქმედებების შესრულებას. გადაუდებელ შემთხვევაში მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა შესაძლებელია მხარეთათვის შეუტყობინებლადაც.³⁷

³² *ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ.*, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, მეორე გამომუშავებული და შესწორებული გამოცემა, თბ., 2007, 217.

³³ *ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ.*, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბ., 2012, 238.

³⁴ *Civil Procedure in Cross-Cultural Dialogue: Eurasia Context, Conference Book, Edited by Dmitry Mareshin, Moscow 2012, 352, <<http://ssrn.com/abstract=2280682>>.*

³⁵ ბელორუსის რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 234.2 მუხლი, უზბეკეთის რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 61.2 მუხლი.

³⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის 14 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე: №3კ/884-01.

³⁷ *ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ.*, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბ., 2012, 239.

სასამართლოს მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის შესახებ გამოაქვს განჩინება, სადაც კონკრეტულად უთითებს იმ საპროცესო მოქმედებას, რომელიც უნდა შესრულდეს. მაგალითად: დაიკითხოს მონმე, ჩატარდეს დათვალიერება.

სარჩელის უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული განჩინების გასაჩივრებისაგან განსხვავებით, მტკიცებულების უზრუნველყოფაზე უარის თქმის შესახებ განჩინება საჩივრდება კერძო საჩივრით, რომელიც განიხილება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 414-ე-420-ე მუხლებით დადგენილი წესით.

საინტერესოა, როგორ საჩივრდება სარჩელის აღძვრამდე მტკიცებულების უზრუნველყოფაზე უარი: მხარეს საჩივარი შეაქვს განჩინების გამომტან სასამართლოში და სასამართლო საქმის მასალებთან ერთად, საერთო წესით, აგზავნის ზემდგომ სასამართლოში, მაგრამ განსხვავებული სურათია, თუ სასამართლო უარს ეტყვის მტკიცებულებათა უზრუნველყოფაზე მთავარ სხდომაზე იმ მოტივით, რომ მას სარჩელის აღძვრამდე ან საქმის მოსამზადებელ სტადიაზე არასაპატიო მიზეზით არ მოუთხოვია მტკიცებულებათა უზრუნველყოფა, მიუხედავად იმისა, რომ უარი საჩივრდება კერძო საჩივრით. ეს არ უნდა გახდეს საქმის გადადების საფუძველი და საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ უნდა იქნეს განხილული გადაწყვეტილებასთან ერთად. სამართლიანად ჩნდება კითხვა: ეს ხომ ჩვეულებრივ საჩივარს დაემსგავსება, რაც შეიტანება ისეთ განჩინებაზე, რომელიც საბოლოო გადაწყვეტილებასთან ერთად საჩივრდება. ჩემი აზრით, ეს მხოლოდ პროცესის გაჭიანურების თავიდან აცილებისა და დროის ეკონომიურობის პრინციპით ვერ გამართლდება.

მართალია, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 404-ე მუხლის მეორე ნაწილის შესაბამისად, სასამართლოს განხილვის საგანი შეიძლება იყოს სასამართლოს ის განჩინებები, რომლებიც წინ უსწრებს სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებას, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი ამის შესახებ მითითებულია საკასაციო საჩივარში და არსებობს მოთხოვნა ამ განჩინების გაუქმების შესახებ, ვინაიდან სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 404-ე მუხლის პირველი ნაწილის პირველი წინადადების შესაბამისად საკასაციო სასამართლო ამონმებს გადაწყვეტილებას საკასაციო საჩივრის ფარგლებში.³⁸

4. მტკიცებულებათა დამატებითი/განმეორებითი უზრუნველყოფა

მხარეებს და მათ წარმომადგენლებს უფლება აქვთ, პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე გაეცნონ მტკიცებულებათა უზრუნველყოფის მიზნით შეკრებილ მასალებს და გამოთქვან თავიანთი მოსაზრებები ამ მასალებისა და, საერთოდ, უზრუნველყოფის მიზნით შესრულებულ საპროცესო მოქმედებებზე.³⁹ მხარეებს, მიუხედავად იმისა, მონაწილეობდნენ თუ არა ისინი მტკიცებულებათა უზრუნველყოფაში, უფლება აქვთ, გამოთქვან თავიანთი მოსაზრებები და მიუთითონ იმ ხარვეზებზე, რომლებიც, მათი აზრით, გამოვლინდა უზრუნველყოფის დროს.⁴⁰ თუ მხარეებს აქვთ დასაბუთებული შენიშვნები იმ ხარვეზების შესახებ, რაც თან სდევდა მტკიცებულებების

³⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის 14 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე: №3კ/884-01.

³⁹ ლილუაშვილი თ., *ბრუსტალი ვ.*, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, II გადაამუშავებული და შესწორებული გამოცემა, თბ., 2007, 224.

⁴⁰ *ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ.*, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბ., 2012, 239.

უზრუნველყოფას, საქმის განმხილველ სასამართლოს შეუძლია, დაადგინოს მტკიცებულებათა დამატებითი ან განმეორებითი უზრუნველყოფა.

საქმისწარმოების რომელ ეტაპზეა შესაძლებელი მტკიცებულებების დამატებითი/განმეორებითი უზრუნველყოფა – ამასთან დაკავშირებით უზენაესი სასამართლო მის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში განმარტავს, რომ, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 117-ე მუხლის შესაბამისად, მტკიცებულებათა დამატებითი და განმეორებითი უზრუნველყოფა სასამართლოს შეუძლია დაადგინოს საქმის განხილვის დროს და არა საქმისწარმოების დასრულების შემდეგ.⁴¹

5. უზრუნველყოფის გარანტია

შეჯიბრებითობის პრინციპის პარალელურად სასამართლოს გადაცემული აქვს პროცესის მატერიალური ხელმძღვანელობის უფლებამოსილება. თუმცა აქ დგება ამ ორი პრინციპის, – მხარეთა შეჯიბრებითობისა და სასამართლოს აქტიურობის, – პროპორციის საკითხი. რა დოზით უნდა მოხდეს ამ ორი პრინციპის შერწყმა და გამოყენება საქმის განხილვისას ისე, რომ არ დაირღვეს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობის ფუნდამენტური პრინციპები?

შეჯიბრებითობის პრინციპი არ უნდა იქნეს გაგებული როგორც სასამართლოს უკიდურესი პასიურობა, რადგან საპროცესო კანონმდებლობით სასამართლოს შეუძლია, თავისი ინიციატივით შეაგროვოს მტკიცებულებები, თუ ამას საქმის გარემოებები მოითხოვს ან მხარეები ამის თაობაზე შუამდგომლობენ.⁴² ერთ-ერთ საქმეში საკასაციო სასამართლო არ იზიარებს საჩივრის ავტორის მოსაზრებას და განმარტავს, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლი, მართალია, ითვალისწინებს მოპასუხის განცხადების საფუძველზე სასამართლოს მიერ უზრუნველყოფის გარანტიის გამოყენების შესაძლებლობას, მაგრამ ამავე ნორმის შინაარსიდან გამომდინარე, უზრუნველყოფის გარანტიის გამოყენება დასაშვებია იმ შემთხვევაში, თუ განმცხადებელი დაასაბუთებს უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებით მოსალოდნელი ზარალის არსებობის ფაქტს.⁴³ ასევე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებით მოპასუხეს შეიძლება მიადგეს ზარალი, მას შეუძლია, გამოიყენოს სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება და, იმავდროულად, მოსთხოვოს პირს, რომელმაც მიმართა სასამართლოს სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ, მეორე მხარისათვის მოსალოდნელი ზარალის ანაზღაურების უზრუნველყოფა. უზრუნველყოფის გარანტია სასამართლომ შეიძლება ასევე გამოიყენოს მონინაალმდეგე მხარის განცხადების საფუძველზე. დასახელებული ნორმის სიტყვასიტყვითი განმარტებიდან გამომდინარე, მისი მოქმედება, მართალია, მხოლოდ სარჩელის უზრუნველყოფისას შეიძლება იქნეს გამოყენებული, თუმცა ზარალის (ზიანის) ნეგატიური შედეგებიდან გამომდინარე, მისი გამოყენება დასაშვებია ასევე გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის საკითხის განხილვისას.

ამასთანავე, საკასაციო პალატა მიზანშეწონილად თვლის, განმარტოს, რომ მოსალოდნე-

⁴¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2008 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე: №ას-258-516-08.

⁴² გაგუა ი., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული მტკიცებულების ტვირთის ინოვაციური განაწილების თავისებურებათა ანალიზი, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, (1(24)10), 75.

⁴³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე: №ას-1561-1561-2011.

ლი ზიანის ანაზღაურების უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებაზე უარის თქმა თავისთავად არ ართმევს უფლებას მოპასუხეს, ზიანის დადგომის შემთხვევაში, საერთო წესის დაცვით მოახდინოს მისი დარღვეული უფლების რეალიზება.⁴⁴

ასევე ძალიან საინტერესო და მნიშვნელოვან განმარტებას ვხვდებით უზენაესი სასამართლოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაში. სასამართლო მიიჩნევს, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების მიზანია, სარჩელის დაკმაყოფილების შემთხვევაში სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების რეალური გარანტიის შექმნა და, შესაბამისად, აღსრულების შესაძლო დაბრკოლების თავიდან აცილება. სარჩელის უზრუნველყოფის პროცესუალური ინსტიტუტის ზემოაღნიშნული ძირითადი მიზნიდან გამომდინარე, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, სასამართლოს მიერ უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას უნდა არსებობდეს სარჩელის დაკმაყოფილების ვარაუდი, ამასთან, პალატამ განმარტა, რომ სარჩელის დაკმაყოფილების ვარაუდი სარჩელის დაკმაყოფილების ალბათობის ვარაუდია და არა აღძრული სარჩელის საფუძვლიანობის შემოწმების შედეგი.

პალატამ არ გაიზიარა საჩივრის ავტორის მოსაზრებები სასამართლოს მიერ სარჩელის უზრუნველყოფის პროცესუალური ინსტიტუტის მთავარი მიზნის, როგორც გადაწყვეტილების აღსრულების გარანტიის, გაუთვალისწინებლობის თაობაზე და განმარტა, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის გამოყენებისას სასამართლოს მიერ გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ორივე მხარის ინტერესები. ამდენად, უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებით არ უნდა მოხდეს მოპასუხე მხარის ინტერესების გაუმართლებელი შელახვა. სწორედ, მოდავე მხარეთა თანაბარზომიერი ინტერესების დაცვის მიზნით, იმ შემთხვევაში, როდესაც არსებობს სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების აუცილებლობა, მაგრამ, ამავდროულად, სავარაუდოა ღონისძიების გამოყენებით მოპასუხისათვის ზარალის მიყენების შესაძლებლობა, უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას პროცესუალური კანონმდებლობა ითვალისწინებს უზრუნველყოფის გარანტიის გამოყენებას (სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლი). ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, პალატამ არ გაიზიარა საჩივრის ავტორის მოსაზრება, რომ უზრუნველყოფის გარანტიის გამოყენება სარჩელის დაუკმაყოფილებლობის ალბათობის ვარაუდზეა აგებული.⁴⁵ უზრუნველყოფის გარანტიის გამოყენება დამოკიდებულია ამა თუ იმ საპროცესო მოქმედების შესრულების დროს სასამართლო პროცესის ორი ურთიერთდაპირისპირებული მხარის ინტერესების თანაბრად გათვალისწინებაზე.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის პრინციპებიდან გამომდინარე, მან, ვინც ახორციელებს რომელიმე უფლებას, უნდა დაამტკიცოს ამ უფლების დამფუძნებელი ფაქტობრივი გარემოებები, ხოლო მან, ვინც თავს იცავს უფლების განხორციელებისაგან, ანუ ეწინააღმდეგება ამ უფლებას, უნდა დაამტკიცოს მისი წარმოშობის ხელშემშლელი ფაქტობრივი გარემოებები,⁴⁶ რადგან სასამართლო უფლებამოსილი არაა, ენდოს მხოლოდ მხარეთა სიტყვებს. მას არ შეუძლია, დააკმაყოფილოს სასარჩელო მოთხოვნა მარტო იმის საფუძველზე, რომ მოსარჩელეს თვლის პატიოსან ადამიანად, რომელსაც არ შეუძლია, წარმოადგინოს (არაკანონიერი) მოთხოვნა და ასევე არ შეუძლია, უარი უთხრას სარჩელზე, იმის გამო, რომ მოპასუხის უარი მისი მაღალი

⁴⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე: №ას-1338-1263-2012.

⁴⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2013 წლის 1 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე: №ას-499-475-2013.

⁴⁶ შმიტი შ.შ., რიჰტერი ჰ., მოსამართლის მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესი სამოქალაქო სამართალში, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ), 2013, 25.

მორალური თვისებების გამო გამოიწვევს სრულ ნდობას. სასამართლო მხედველობაში იღებს მხარეების შუამდგომლობებს და მტკიცებულებებს იმ რაოდენობით, რამდენითაც მტკიცდება მათი სიმართლე (73№473).⁴⁷

6. დასკვნა

სამართალწარმოება რთული და კომპლექსური პროცედურების ერთობლიობაა და მისი სათანადოდ განხორციელებისათვის მნიშვნელოვანია იმ მიდგომებისა და მექანიზმების ცოდნა, რომლებიც დამკვიდრებულია განვითარებულ საზოგადოებაში და ორიენტირებულია სწრაფ და ეფექტურ შედეგზე.

ამერიკის შეერთებული შტატები ფედერალური კანონმდებლობის დონეზე არ არეგულირებს მტკიცებულებების წინასწარი უზრუნველყოფის ვალდებულებას, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ამ ინსტიტუტს მაინც დიდი ადგილი უჭირავს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში და ის არის სამოსამართლო სამართლის შედეგი.

საქართველოში მტკიცებულებების უზრუნველყოფის საკითხი სათანადოდ უნდა იქნეს შესწავლილი. ამ მხრივ გასათვალისწინებელია საზღვარგარეთის პრაქტიკის გაცნობა, გაანალიზება და საქართველოს კანონმდებლობაში ადაპტირება, რათა მივიღოთ მტკიცებულებების უზრუნველყოფის უფრო ეფექტური მექანიზმი.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად, მტკიცებულებების უზრუნველყოფაზე უარი საჩივრდება კერძო საჩივრით. განჩინების კერძო საჩივრით გასაჩივრების ვადა შეადგენს თორმეტ დღეს და ვადა აითვლება განჩინების მხარისათვის ჩაბარების დღიდან. ზემდგომი სასამართლო კი საჩივარს განიხილავს და გადაწყვეტილებას იღებს ორ თვეში. ასევე ვხვდებით უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებას, სადაც წერია, რომ, მართალია, განჩინება საჩივრდება კერძო საჩივრით, მაგრამ ეს არ უნდა გახდეს პროცესის გადადების მიზეზი და უნდა გასაჩივრდეს საბოლოო გადაწყვეტილებასთან ერთად. ჩემი აზრით, ასეთი მიდგომა უკვე ახდენს მტკიცებულებების დიფერენცირებას და ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ სასამართლოს უკვე წინასწარ აქვს შეხედულება ჩამოყალიბებული ამა თუ იმ მტკიცებულებაზე. რადგან მტკიცებულებებს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, გასაჩივრებისა და საჩივრის განხილვის ვადები უფრო შემჭიდროებული უნდა იყოს.

სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით, მტკიცებულებების წინასწარი უზრუნველყოფისთვის არ არის ვადა დადგენილი. როდესაც ხდება სარჩელის წინასწარი უზრუნველყოფა, მხარემ იცის, რომ სასამართლოში სარჩელი უნდა შეიტანოს ათი დღის ვადაში, წინააღმდეგ შემთხვევაში, უზრუნველყოფის ღონისძიება გაუქმდება და მხარისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურებაც კი შეიძლება დაეკისროს, თუ ასე მოხდება. უფრო ეფექტური სამართალწარმოებისთვის კარგი იქნება, თუ კანონმდებლობის დონეზე დადგება მტკიცებულებების წინასწარი უზრუნველყოფის ვადების რეგულირების საკითხი. ამ შემთხვევაში, მხარეს ეცოდინება, რა ვადითაა უზრუნველყოფილი მისთვის საჭირო მტკიცებულება. უზრუნველყოფის ღონისძიებაზეც ხომ იხარჯება როგორც დროის, ასევე ადამიანური რესურსი. შესაბამისად, საჭიროა მოხდეს ამ რესურსის ეფექტური გამოყენება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სახეზე იქნება თაროზე შემოდებული არაერთი დოკუმენტი.

⁴⁷ *Треушников М.К.*, Хрестоматия по гражданскому процессу. Москва, 1996, 94.